

МИНИМИЗИРАНЕТО НА ПОТРЕБНОСТИТЕ У РОДИТЕЛИ И УЧИТЕЛИ КАТО ПРИЧИНА ЗА АГРЕСИЯТА В УЧИЛИЩЕ

Елена Петкова*

Тезата на изложението е, че детската и младежката агресия и автоагресия са само реакция на налаганите от нас, възрастните, ограничения на детските жизненоважни потребности от оцеляване и развитие. Аргумент към тезата е фактът, че в периода на обедняване на българското общество след 1989 г., неправилно наричан „криза“, ние, възрастните – учители и родители, минимизирахме своите базисни човешки потребности, като оказахме натиск върху децата да минимизират същите свои потребности от храна, топлина, здравословен живот и развитие.

Лоша и опасна традиция на българите в периоди на криза е да се отказват от своите висши потребности (по Маслоу), от възможността за израстване чрез промяна и да се фиксират върху потребностите от групата за оцеляване чрез запазване на статуквото. При това ние не сме склонни да обозначаваме с понятието „криза“ относително кратките периоди, в които стават видни противоречията между желаниа и възможности, и в които индивидите и обществата извършват своя избор. Точно обратно – ние маскираме с това понятие дългите периоди, през които съзнателно се подчиняваме на външен натиск, без да вземаме решения за актуални проблеми. Дори когато следствията от нерешените проблеми ни затрупват, ние предпочитаме да търсим „виновника“, а не причината за проблема, като например – дали родителите или учителите са отговорни за агресията на подрастващите. При това ние дори не анализираме вероятния генезис на проблемите (защото се страхува-

* Гл. ас. д-р Елена Петкова – Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас, ФОН, катедра „Педагогика и психология“.

Адрес за контакти: el_petkova@abv.bg

ме, не защото сме глупави) дори когато става въпрос за толкова разрушителни следствия от тези „затрупани“ проблеми, каквато е агресията, тресяща днес българското училище.

Припознаването на детската агресия като обществен проблем в медиите е недоразумение от научна гледна точка. Агресията наистина поражда дискомфорт у потърпевшите и наблюдателите, но сама по себе си тя е върхът на айсберга; не проблем, а следствие от проблемите и дискомфорта, преживени от младите агресори (най-често също жертва на насилие). Детският плач, детското отчаяно „не е честно“, доверието, че възрастният е на твоя страна, желанието за обяснение и разбиране като инициативи за диалог от страна на детето по правило предшестват мрачното мълчание и отчуждението — предшественици на агресията и автоагресията. Чрез явното деструктивно поведение децата заявяват, че след като не са били чути и разбрани, те са преминали в крайна, за съжаление разрушителна, фаза на своето несъгласие с това, което става в живота — обществен, личен, училищен; животът на тяхното семейство, на тяхната паралелка — в крайна сметка — в живота, регулиран от нас, възрастните в нашето общество.

Тъй като понятията „бъдеще“ и „дете“ са традиционно свързани, интересно е да се проследят корените на това бъдеще в нашето българско настояще и в близкото българско минало. Социалните прогнози трудно се удават на педагозите, но като педагог за мен е постижимо да разбере: какво точно от нашето битие, което ние, възрастните, създадохме през последните 20 години, причини безпрецедентната агресия в българското училище. Казвам безпрецедентна по няколко причини:

Първо: ако в развитите заможни потребителски общества до подобна агресия се стигна след 40—50-годишен период на икономически ръст, стабилност и в условия на заможност и гарантирани доходи на семействата: то в България агресията в училищата се постигна в относително кратки срокове: 10—15 години, и то при прогресивно обедняване на населението.

Второ: в развитите заможни потребителски общества се отчитат предимно прояви на насилие и агресия на индивиди с девиации. В българското СОУ след пети клас може да се говори за повсеместна непоносимост между учители и ученици (рядкост са обчаните учители) — ученици и учители, за които се приема, че са в норма.

Трето: в развитите заможни потребителски общества масовите прояви на насилие са в училищата в гетата (т.нар „опасни училища“), в България — повсеместно.

Тезата на моето изложение (съгласно темата) е, **че детската и младежката агресия и автоагресия са само реакция на налаганите от нас, възрастните ограничения на детските жизненоважни потребности от оцеляване и развитие. Аргумент към тезата е фактът, че в периода на обедняване на българското общество след 1989 г. (неправилно**